Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Het immigratie- en integratiedebat in Nederland: reacties op de opkomst van anti-immigratiepartijen

Sjoerdje van Heerden, Sarah L. de Lange, Wouter van der Brug en Meindert Fennema

SAMENVATTING VAN

Van Heerden, S., de Lange, S.L., van der Brug, W. & Fennema, M. (2014). The Immigration and Integration Debate in the Netherlands: Discursive and Programmatic Reactions to the Rise of Anti-Immigration Parties. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *40* (1), 119-136.

Het artikel laat zien welke posities Nederlandse politieke partijen de afgelopen jaren hebben ingenomen in het immigratie- en integratiedebat. Deze posities werden vastgesteld aan de hand van een Multidimensionale Schaalanalyse (MDS) uitgevoerd op data afkomstig van een inhoudsanalyse van de partijprogramma's behorende bij de landelijke verkiezingen van 1994, 1998, 2002, 2006 en 2010. Het artikel toont aan, dat aandacht voor immigratie en integratie, gemeten aan de hand van het aantal zinnen met daarin beleidsvoorstellen op gebied van immigratie en/of integratie, tussen 1994 en 2006 is toegenomen: in 1994 werd er gemiddeld 1,8 procent van het partijprogramma besteed aan deze thematiek, in 2006 was dit 3,5 procent. In 2010 is de aandacht voor immigratie en integratie weer gezakt tot gemiddeld 2,3 procent. Deze afname valt waarschijnlijk grotendeels te verklaren door de grote nadruk op de financiële crisis tijdens de verkiezingen van 2010.

Zoals verwacht, besteden de anti-immigratiepartijen *Centrumdemocraten* (CD), *Lijst Pim Fortuyn* (LPF) en de *Partij voor de Vrijheid* (PVV) veruit de meeste aandacht aan immigratie en integratie. De CD besteedt in 1994 6,1 procent van het verkiezingsprogramma aan immigratie en integratie en in 1998 5,0 procent. In 2002 besteedt nieuwkomer LPF 5,0 procent van het partijprogramma aan deze vraagstukken. In 2006 besteedt de PVV 14,9 procent van het partijprogramma aan immigratie en integratie; in 2010 is dit 7,1 procent.

Wat betreft andere partijen valt het op, dat het *Christelijk Democratische Appèl* (CDA), *GroenLinks* en de *Socialistische Partij* (SP) relatief veel ruimte geven aan deze thema's. Tevens is het opvallend dat bij het CDA de aandacht voor immigratie en integratie al in 1998 sterk toeneemt

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ten opzichte van 1994 (3,1 procent versus 1,4 procent). Dit weerspreekt de populaire aanname dat succesvolle anti-immigratiepartijen zoals LPF en de PVV de thematiek op de politieke agenda hebben gezet. Kennelijk was de aandacht voor dit thema bij het CDA al gaan schuiven voor de doorbraak van de LPF. De rechtsliberale *Volkspartij voor Vrijheid en Democratie* (VVD) gaat pas in 2002 beduidend meer aandacht aan deze vraagstukken besteden (3,3 procent) en de sociaaldemocratische *Partij van de Arbeid* (PvdA) toont pas in 2006 een relatieve toename in aandacht (2,4 procent).

Naast naar aandacht voor immigratie en integratie in het algemeen is er ook gekeken naar de mate van aandacht voor immigratie enerzijds en integratie anderzijds. Het blijkt dat gedurende de gehele periode ongeveer 40 procent van de aandacht voor immigratie en integratie naar immigratie uitgaat en 60 procent naar integratie. De aandacht voor immigratie is vervolgens onderverdeeld in twee categorieën: een streng immigratiebeleid en een soepel immigratiebeleid. Het artikel laat zien dat alle partijen vanaf 1998 meer nadruk leggen op een strenger immigratiebeleid.

De aandacht voor integratie is onderverdeeld in drie subthema's: culturele integratie, juridische integratie en sociaaleconomische integratie. Ieder subthema kent twee categorieën. Bij het culturele aspect van het integratievraagstuk staan partijen die de nadruk leggen op assimilatie tegenover de partijen die voorstander zijn van multiculturalisme. Bij het juridische aspect staan de partijen die de nadruk leggen op rechtsongelijkheid tussen allochtonen en autochtonen tegenover partijen die de nadruk leggen op rechtsgelijkheid (een voorbeeld van de eerste positie is het voorstel om criminelen naar hun land van herkomst terug te sturen bij wetsovertreding). Bij het sociaaleconomische aspect staan partijen die de nadruk leggen op de eigen verantwoordelijkheid van immigranten om hun sociaaleconomische positie te versterken tegenover partijen die benadrukken dat het een taak van de overheid is om migrantengroepen te verheffen.

Het artikel laat zien dat partijen steeds meer aandacht besteden aan de culturele aspecten van integratie. Gedurende de gehele periode leggen partijen daarin overwegend de nadruk op assimilatie van immigranten, en de relatieve aandacht hiervoor neemt in de loop der tijd verder toe. Er gaat relatief weinig aandacht naar het juridische aspect van het integratievraagstuk, al neemt de aandacht tussen 1994 en 2010 wel toe. Daarin wordt er vanaf 2002 gemiddeld meer beleid voorgesteld waarbij allochtonen en autochtonen *geen* gelijke rechtspositie zouden moeten hebben. Ten slotte neemt tussen 1994 en 2010 aandacht voor het sociaaleconomische aspect van integratie sterk af. In steeds mindere mate formuleren de partijen beleidsvoorstellen waarbij de overheid verantwoordelijk wordt gesteld voor de sociaaleconomische positie van migranten. De nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van migranten blijft goeddeels gelijk.

Er is ook gekeken in hoeverre de posities van partijen inzake de thema's integratie en immigratie zich voegen in een links-rechtsdimensie. De multidimensionale schaalanalyses laten een tweedimen-

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

sionale structuur zien. De meest spectaculaire verschuiving op de links-rechtsschaal is te zien bij het CDA, dat tussen 1994 en 2010 steeds meer aandringt op beperking van immigratie. De enige partijen die in dat opzicht blijvend tegenwicht bieden, zijn *GroenLinks* en de SP. Daarnaast zijn er grote fluctuaties in aandacht en oriëntatie zichtbaar in de programma's van alle partijen. De SP is naar links verschoven, vooral op het punt van de verruiming van de toelating (immigratie); de PvdA en de VVD zijn naar rechts verschoven, vooral op het punt van de culturele integratie. Na 2002 pleiten VVD en PvdA vaker voor assimilatie. Het CDA was al vóór 2002 de weg van een restrictiever immigratiebeleid ingeslagen, maar houdt het multiculturalisme langer vast. De *ChristenUnie* schuift in de loop van de jaren op naar een ruimhartiger immigratiebeleid en bevindt zich in ideologisch opzicht in 2010 dichtbij de SP en *GroenLinks*. Zoals verwacht bevindt de PVV zich op de uiterste rechtervleugel, zowel op het punt van de immigratie als op het punt van de assimilatie. Ondanks deze individuele verschuivingen laten de analyses zien dat de thema's van immigratie en integratie gedurende de gehele periode grotendeels geordend zijn langs een links-rechtsdimensie, zowel op de punten van integratie als van immigratie.